

- asenteet*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- PALANDER, MARJATTA 2007: Alueellisen taustan vaikutus murrekäsityksiin. – *Virittäjä* 111 s. 24–55.
- 2011: *Itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsitykset*. Suomi 200. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PRESTON, DENNIS R. – NIEDZIELSKI, NANCY A. 2003: *Folk linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- PÄÄKKÖNEN, MATTI 1971: *Oulun seudun murteen äännehistoria I*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- RÄISÄNEN, ALPO 1972: *Kainuun murteiden äännehistoria I. Vokaalisto*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SUIHKONEN, PAAVO 1992: *Klusiilien vaihtelusuhteet Kala- ja Lestijokilaakson murteissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- WENNOLA, J. H. 1896: *Äänneopillisia havainnoita Pohjois-Pohjanmaan rantamurteesta*. Suomi III: 13. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Rudimentan vesileimasta ja tekijästä

Rudimenta-kieliopista kirjoittamassaan arvostelussa Kaisa Häkkinen (*Virittäjä* 2/2013 s. 292–299) kiinnitti aiheellisesti huomiota teokssamme olevaan vääränlaisene vesileimakuvaan. Kieliopin paperissa oleva vesileima on julkaistussa teoksessa luonnehditun kaltainen ja siis vasta 1600-luvun jälkipuoliskolla käytössä ollut, mutta valitettavasti teoksen kuvien taitossa vesileimakuva vaihtui. Kuvan tulisi olla Lindbergin (1998: A35) julkaiseman vesileiman LIN 158 mukainen, siis Rantzaun kreivi Christianiin viittaavan kirjainyhdistelmän *CGZRHABR* sisältävä.

Arvostelunsa lopuksi Häkkinen esittää kokonaan uuden teorian, jonka mukaan *Rudimentan* laatija olisi Turun akatemian logiikan ja metafysiikan, myöhemmin myös teologian professorina toiminut Jacobus Flachsenius (n. 1633–1694). Tällä on ollut kieltämättä mielenkiintoisia yhteyksiä moniin editiossamme esille tulleisiin henkilöihin 1600-luvun sinänsä ko-

vin pienissä piireissä. Varsinaisia kielellisiä perusteita Häkkinen esittää hypoteesinsa tueksi vain yhden, Flachseniuksen suomenkielissä teoksissaan käyttämät pitkävokaaliset *mee*, *tee*, *hee* -asuiset pronominit. Piirre ei ole erityisen harvinainen sen enempää lounaismurteissa ja niihin rajautuvissa murteissa kuin 1600-luvun teoksisakaan, joista valitettavasti aivan kaikki eivät Kainoon sisälly. Flachseniuksen pitkävokaalisten pronominiin käyttö eroaa *Rudimentassa* tavattavasta myös siinä, että Häkkisen esille nostamassa ruumisarsnassa (Flachsenius 1680) pitkävokaalisenä tavataan myös *see*-pronomini (esim. mainitun teoksen sivulla A3a), joka *Rudimentassa* on *se*-asuinen. Teoksia yhdistää tosin myös se, että Flachseniukskin on tavallisemman *c*-merkinnän ohella käyttänyt *k*:ta myös takavokaalien edellä (esim. *coska* s. A2a), joskin esimerkiksi Flachseniuksen käyttämä kirjoitusasu *cuka* (s. A4b) on vieras *Rudimentalle*, jossa tavataan vain *kuca* ja *cuca*.

Kielellisiä eroja on teosten välillä muutenkin paljon enemmän kuin merkitseviä yhtäläisyyksiä. *ts*-yhtymää Flachsenius on merkinnyt systemaattisesti *tz*:llä (esim. *itze*, *ylitzen*, *Catzo* s. A2a), kun taas *Rudimentassa* tämä on *itze*-sanaa lukuun ottamatta kirjoitettu *dz*:llä. Flachseniuksella on käytössä *tygö* (esim. s. D2a), *Rudimentassa* arkaainen *tyge* 'tykö'. Geminaattanasaalien ja -likvidoiden lyhentyminen on *Rudimentassa* säännöllistä (esim. *cunnialinen*, *paremin*), sen sijaan Flachseniuksella tavataan runsaasti myös lyhentymättömiä muotoja (esim. *Cunniallinen* s. D1a, *paremmiin* s. A2a). Toisaalta Flachseniuksella on toistuvasti *palio* (esim. s. C2b), *Rudimentassa* muoto *palio* 'paljon'. *Rudimentan* pitkävokaaliset ominaisuudenimetkin tavataan Flachseniuksella yleensä vain lyhytvokaalisiksi merkittyinä (esim. *omaisus* 'omaisuus' s. B1b, *Oriudes* 'orjuudessa' s. B4b). Kieltoverbiä Flachsenius on kirjoittanut myös *ey*-asuisena (esim. s. A3b), kun taas *Rudimentassa* tämän kirjoitusasuna on vain *eij* tai (*eikä*, *eikö* -tapauksissa) *ei*. Flachseniuksen kielestä kuvastuva diftonginreduktio (esim. *raohalliseen* 'rauhalliseen' s. C3a) on *Rudimentalle* tyystin vierasta, ja hänen käyttämänsä *olemma*-muodon (esim. s. C1b) asemesta *Rudimentassa* on käytetty *olemme*-muotoa.

Myös Flachseniuksen käsiala on joidenkin Ruotsin valtionarkistossa säilyneiden kirjeiden pohjalta tarkasteltuna selvästi *Rudimentasta* poikkeava. Ainaakaan kieliopin omakätisenä kirjoittajana Flachseniustakaan ei siis voi pitää. Lukuisien kielellisten erojen vuoksi häntä on vaikea pitää edes *Rudimentan* mahdollisen

varhemman käsikirjoituksenkaan laatijana, vaikka ainakin puhtaaksikirjoitettu meille säilynyt käsikirjoitus voi sinänsä hyvin olla.

Rudimenta-edition toimituskunnan puolesta

PETRI LAUERMA
etunimi.sukunimi@kotus.fi

Aineisto

FLACHSENIUS, JACOB. 1680: *LINEAMENTA VERI CHRISTIANI, Se on Yhden oikian Christityn Hengellinen Hahmo ja Muoto; Jonga Sen Cunniallisen Jumalisen ja hyville tawoille lahioitetun Muorin ja Matronan nyt Herrasa edesmennnen H. Catharina Haaksin Hyvästi cunnioitetun ja hywin oppenen Her JACOB. COLLINuxen Hywinasetetun Kirckoheran sinä Jumalises Uskelan Seoracunmas Muinen rackaan Puolisoin Cunniallises ja Christillises Hautaumises cuin tapahdui Uskelan Isos Kirkosa 12. Septemb. Wuonna 1680.* Turusa: Johan Wald. http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/saarnat/saarnat1600_rdf.xml.

Riksarkivet. Skoklostersamlingen II. Marieberg, Tukholma.

Kirjallisuus

LINDBERG, NILS J. 1998: *Paper comes to the North. Sources and trade routes of paper in the Baltic Sea region 1350–1700. A study based on watermark research.* IPH-Monograph 2. Marburg: International Association of Paper Historians.